



## Nascholingsconferentie 'De Hongaarse Opstand: 60 jaar later'

Donderdag 29 september 2016  
Nieuwe Buitensociëteit, Zwolle

Op donderdag 29 september 2016 organiseerde de Atlantische Commissie in samenwerking met de Hongaarse Ambassade, NHL Hogeschool en de Christelijke Hogeschool Windesheim een nascholingsconferentie over het thema 'De Hongaarse Opstand: 60 jaar later'. De conferentie, bijgewoond door ongeveer tachtig docenten en studenten, vond plaats in de Nieuwe Buitensociëteit te Zwolle. Vijf veelzijdige sprekers lieten hun licht schijnen op het thema.



**Dr. Bram Boxhoorn**, directeur van de Atlantische Commissie, opende de conferentie. Daarna volgde een inleiding door **dr. András Kocsis**, de ambassadeur van Hongarije in Nederland. Hij sprak over het belang om stil te blijven staan bij de gebeurtenissen van zestig jaar geleden, toen op 23 oktober 1956 de Hongaarse Opstand uitbrak in Boedapest. De opstand symboliseert een belangrijke episode uit het Koude Oorlog-tijdperk en werd gekenmerkt door brede en brute onderdrukking. Kocsis richtte zich tot de docenten en stelde dat zij het

privilege hebben de geschiedenis uit te leggen aan hun leerlingen. Een van de deelnemers vroeg de ambassadeur hoe hij aankijkt tegen de zorgen die in West-Europa worden geuit over de rechtsstaat in Hongarije. Kocsis antwoordde dat de kwesties die andere Europese landen hebben aangekaart inmiddels zijn uitgelegd door de Hongaarse regering. In het bijzonder ging hij in op de Hongaarse media, die vanuit West-Europa als onvrij worden gezien. Volgens de ambassadeur is dit onvrije imago niet terecht: Hongarije is een democratie met kritische media, zoals dat hoort in een democratie. Een tweede vraag uit de zaal ging over de huidige vluchtelingenstromen uit het Midden-Oosten en Noord-Afrika en hoe de Hongaarse regering daar tegenaan kijkt. Kocsis haalde een voorbeeld aan uit zijn familiegeschiedenis. Een van zijn familieleden vluchtte in 1956 naar Oostenrijk en wachtte daar netjes en geduldig af wat de Oostenrijkse instanties hem opdroegen. De huidige vluchtelingen, daarentegen, verbranden hun paspoorten en doorkruisen soms zeven of acht (veilige) landen, voordat ze asiel aanvragen. Daarom noemt de Hongaarse regering hen migranten, en geen vluchtelingen. Volgens de Hongaren kunnen de vluchtelingen uit Syrië beter in Turkije asiel aanvragen en niet massaal naar Europa komen.

Na de opening en inleiding gaf de tweede spreker, **Dorottya Baczoni MA**, als historica werkzaam bij het House of Terror Museum in Boedapest, een lezing over het contemporaine perspectief op de Hongaarse Opstand. Baczoni vertelde eerst uitgebreid over hoe Hongarije na de Tweede Wereldoorlog de transitie naar een communistische eenpartijstaat onderging. Het nieuwe politieke, economische en sociale systeem riep weerstand op bij uiteenlopende groepen in de Hongaarse samenleving. Deze weerstand groeide uit tot een strijd tegen de Sovjetoverheersing en voor onafhankelijkheid. Er werden niet, zoals bij de opstanden in Berlijn (1953) en Poznan (1956), economische veranderingen nagestreefd. De opstand die uitbrak in Boedapest in het najaar van 1956 werd door mensen uit het hele land gesteund. Alhoewel de gevechten in de hoofdstad plaatsvonden en voornamelijk door jongeren werden gevoerd, breidde de revolutie zich uit tot het platteland en namen bijvoorbeeld ook arbeiders deel.

Na het neerslaan van de opstand werden de werkelijke gebeurtenissen van oktober en november 1956 tot taboe gemaakt. De nieuwe regering hield een eigen omschrijving van de situatie aan, die niet overeenkwam met hoe de vele betrokken burgers de opstand hadden ervaren. Het regime stelde de opstand voor als een contrarevolutie, een poging om terug te keren naar de vooroorlogse situatie. Het grootste deel van de bevolking was het niet eens met deze term en begon de opstand als revolutie te benoemen. Ondanks het taboe rondom de gebeurtenissen van 1956 werden de verhalen binnen families wel doorverteld.

Vanaf de jaren '80 kwam er meer ruimte om in het openbaar over de opstand te spreken. De gebeurtenissen van 1956 speelden een grote rol bij de identiteitsontwikkeling tijdens de transitie naar een democratisch Hongarije. In 1956 had de hoop op vrijheid veel verschillende groepen samengebracht en die herinnering verenigde in 1989 alle partijen die tegen het regime waren.

Vandaag de dag is er een vrije discussie over 1956 mogelijk, aldus Baczoni. Een verscheidenheid aan standpunten en argumenten komt hierbij naar voren. Dat de discussie soms leidt tot verdeeldheid is logisch, zo vindt Baczoni. Het heeft meer dan dertig jaar geduurd voordat er openlijk over de opstand gesproken kon worden. Ook is het lastig de

gebeurtenissen nog objectief te bekijken, vanwege de historische en politieke lading. Dat de opstand zo lang taboe is geweest, heeft nog steeds invloed op de manier waarop Hongaren aankijken tegen 1956. De resultaten van het wetenschappelijke onderzoek dat de afgelopen twintig jaar is gedaan, heeft slechts een kleine groep in de Hongaarse samenleving bereikt. Baczoni sloot af met de hoop dat het zestigjarig jubileum Hongaren de mogelijkheid biedt om te reflecteren op en terug te denken aan de gebeurtenissen van 1956, waardoor mensen de positieve boodschap ervan onthouden.



De derde spreker was **dr. Laurien Crump-Gabreëls**, universitair docent en onderzoeker in de Geschiedenis van de Internationale Betrekkingen aan de Universiteit Utrecht. Crump ging in op de internationale betrekkingen rondom de Hongaarse Opstand en hoe er vanuit het buitenland invloed werd uitgeoefend op de verschillende betrokken partijen. Zij gebruikte 1953 als het startpunt van haar verhaal, omdat Sovjetleider Jozef Stalin in dat jaar overleed. Ondanks zijn dood bleef Hongarije stalinistisch. Het waren de Sovjets die ervoor zorgden dat de progressieve Imre Nagy premier werd in 1953, omdat interne strubbelingen voor problemen zorgden in Hongarije. Later werd Nagy weer afgezet, om vervolgens tijdens de opstand weer tot leider te worden verkozen door de opstandelingen. Het Warschaupact, dat vaak wordt gezien als een middel van de Sovjet-Unie om macht uit te oefenen in het Oostblok, fungeerde volgens Crump meer als instrument voor kleinere landen om invloed uit te oefenen op (het beleid van) de Sovjet-Unie.

In 1956 kondigde Chroesjtsjov veranderingen aan, waaronder het einde van de persoonlijkheidscultus rond Stalin. Op 23 oktober van dat jaar begon de opstand in Hongarije, waarbij het stalinistische regime werd afgezet en Nagy wederom premier werd. Crump merkte op dat de Sovjet-Unie niet als enige bepaalde hoe er gereageerd werd op opstandige satellietstaten, maar dat dit gebeurde in overleg met de andere landen van het

Warschaupact en zelfs met landen daarbuiten, zoals China en Joegoslavië. In de politbureaus in Oost-Europa werd gediscussieerd over de situatie in Hongarije, waarbij de vraag werd gesteld of de opstand gezien moest worden als revolutie of contrarevolutie. Nadat Nagy een meerpartijenstelsel aankondigde op 31 oktober, nam de Sovjet-Unie het besluit om Hongarije binnen te vallen. Chroesjtsjov had dit besluit niet alleen genomen. De Sovjetleider had onder andere China, Polen en Joegoslavië gevraagd om advies, waarop de leiders van die landen stelden dat ingrijpen nodig was. De Chinezen hadden de druk om binnen te vallen hoog opgevoerd. Politbureaus in verschillende landen in Oost-Europa vonden een inval noodzakelijk om het communisme in Hongarije te redden. Dit speelde ook mee toen op 4 november 1956 de Sovjet-Unie opnieuw Hongarije binnenviel. Crump benadrukte dat het feit dat Hongarije had aangegeven uit het Warschaupact te willen stappen, niet de reden was van de Sovjetinval. Het verlaten van het Warschaupact betekende geen automatische Sovjetinval, aldus Crump.

Als conclusie wilde Crump het publiek meegeven dat veel zaken complexer zijn dan ze in eerste instantie lijken, iets waar we bij stil moeten staan wanneer we naar het achtuurjournaal kijken. De Hongaarse Opstand draaide om meer dan twee landen of twee blokken. Op de achtergrond speelden veel meer partijen en gebeurtenissen een rol.

Na de eerste drie lezingen had het publiek de gelegenheid enkele vragen te stellen aan mevrouw Baczoni en mevrouw Crump. De vragen gingen onder andere over de vermeende naïviteit van Imre Nagy, de rol van het Westen in de Hongaarse Opstand en de relatie tussen de opstand in 1956 en de val van het communisme in 1989.

Na de koffiepauze begon het tweede deel van het programma. De vierde spreker van de dag was **Ivo van de Wijdeven MA**, historicus, politiek analist bij het ministerie van Algemene Zaken en auteur van onder meer *De Rafelranden van Europa*. Van de Wijdeven sprak over de Nederlandse reactie op de Hongaarse Opstand en vergeleek deze met de huidige reactie op de vluchtelingen crisis. Om de reacties concreet weer te geven, gebruikte de spreker Nederlandse krantenartikelen, foto's en filmmateriaal uit 1956. Zo schreef *De Volkskrant* dat de Russen de vrijheid neersloegen in Hongarije en dat veel Hongaarse vluchtelingen naar Nederland kwamen.

De band tussen de twee landen bestond al lang, aldus Van de Wijdeven. Vanaf de zeventiende eeuw kwamen er Hongaarse studenten naar Nederland om een opleiding te volgen. De beelden van de binnenrollende, buitenlandse tanks haalden de Nederlandse herinneringen van 1940 weer naar boven. Dit alles maakte dat de Nederlanders zich het lot van de Hongaren aantrokken. Er werd tien miljoen gulden ingezameld voor de Hongaarse vluchtelingen. Van de Wijdeven liet een videofragment zien over de ontvangst van Hongaarse vluchtelingen in Nederland in 1956. Er komt naar voren dat de meeste Nederlanders positief stonden tegenover de vluchtelingen in 1956. Het kabinet was terughoudender en wilde de vluchtelingen niet té goede verzorging bieden. Een ander probleem, dat waarschijnlijk alleen nog maar groter zou worden indien er meer vluchtelingen zouden komen, en zowel de bevolking als de politiek bezighield, was het huizentekort. Om te voorkomen dat 'ongure elementen' Nederland binnen zouden komen, stelde het kabinet een selectiecommissie aan. Deze commissie kreeg de taak in de vluchtelingenkampen in Oostenrijk een selectie van vluchtelingen te maken die in Nederland



zouden mogen wonen. Voordat deze vluchtelingen naar Nederland mochten, werd gecontroleerd of zij geen communistische sympathieën koesterden.

Eenmaal in Nederland werden de Hongaren over 45 kleinschalige opvanglocaties door het hele land verspreid, bijvoorbeeld in vakantieparken. Deze manier van opvang werd gezien als goed voor de integratie en het gevoel van waardigheid van de vluchtelingen. De tien miljoen gulden die ingezameld was onder de bevolking financierde de tijdelijke opvang die nodig was, totdat alle vluchtelingen doorgestroomd waren naar permanente woningen aan het einde van 1957.

Na de schets van de situatie in 1956, maakte Van de Wijdeven ook een vergelijking met de huidige situatie. In 1956 was 'aanpassing' een belangrijk begrip, terwijl men tegenwoordig veelal spreekt van 'integratie'. Net als nu hadden Nederlanders in 1956 kritiek op de andere gewoontes van de vluchtelingen. Ondanks de verschillen integreerden de meeste Hongaren vrij snel en gemakkelijk, aldus Van de Wijdeven. Dit was aan hun eigen doorzettingsvermogen te danken. Van de Wijdeven toonde een videofragment over vluchtelingen anno nu. De aantallen vluchtelingen zijn tegenwoordig veel hoger dan in 1956. Net als toen is er nu veel aandacht voor 'ongure elementen', waarmee in 1956 voornamelijk de communisten werden bedoeld en tegenwoordig terroristen. In beide gevallen was en is er sprake van vluchtelingen met een (grotendeels) vreemde cultuur, waarmee een werkbare manier van omgang moest en moet worden gevonden. De kleinschalige opvang in vakantiewoningen werd in 1956 gezien als menswaardig en stimulerend voor de integratie, terwijl het kabinet vandaag de dag meer ziet in grote asielzoekerscentra.



De vijfde en laatste spreker van de dag was **Erzsi Könyves**, een ooggetuige van de opstand in 1956. Na de opstand ontvluchtte Könyves het land op veertienjarige leeftijd. Zij was de 3005<sup>e</sup> Hongaarse vluchteling in Nederland. Via Oostenrijk kwam zij naar Nederland,

waar zij in een pleeggezin terecht kwam. Könyves stelde dat een vluchteling zijn hele leven lang een vluchteling blijft. Dat is geen keuze, dat overkomt je. Terwijl de andere sprekers de feitelijke kanten van de opstand hadden belicht, kan Könyves alleen de menselijke kant uitleggen, zo stelde ze. Na deze korte toelichting werd de documentaire getoond over Könyves' leven, die de Evangelische Omroep (EO) in 2006 maakte. In de documentaire gaat Könyves terug naar Boedapest, waar zij alle plekken bezoekt die van belang waren tijdens de opstand en waar zij zelf deelnam aan de demonstraties. Na de documentaire droeg Könyves een gedicht voor dat zij schreef over de opstand.

Na de laatste twee lezingen kreeg het publiek wederom de gelegenheid enkele vragen te stellen aan de heer Van de Wijdeven en mevrouw Könyves. De vragen gingen onder andere over hoe beide sprekers aankijken tegen het referendum dat Hongarije op 2 oktober 2016 houdt over het vluchtelingenverdeelsysteem waartoe de Europese Unie heeft besloten. Ook werd mevrouw Könyves gevraagd naar hoe ze destijds haar ontvangst in Nederland heeft ervaren.

Maaïke Jongema